

skyldig, selv om der flere steder, og navnlig i det generelle afsnit, er optræk til forklaringer på det samspil mellem store og små enheder og mellem korte og lange tidsforløb, som har givet udviklingen dynamik og skabt det Sverige, som vi kender i dag. En egentlig historisk redegørelse får vi ikke, og det er så meget mere at beklage i en tid, hvor »historiske« argumenter jævnligt bruges i debatten om lokalområdernes rolle i morgendagens samfund.

Jens Henrik Tiemroth

MIDDELALDER

LEXIKON DES MITTELALTERS. I. Aachen bis Bettelordenskirchen. München og Zürich, Artemis Verlag, 1977–1980.

Tre år, regnet fra den først udkomne fascikel, varede det, før den nye tysksprogede middelalder-encyklopedi i november 1980 udkom med den 10. og sidste fascikel i dens 1. bind. Lexikonet har i dette tidsrum allerede erhvervet en så tydelig profil, at brugeren begynder at vide, hvordan han skal benytte det, hvad han kan forvente af det, og hvad han ikke kan forvente. De principper, der formuleredes ved starten, er begyndt at tage empirisk form. Man noterer f.eks. den tydelige bestræbelse på at tilgodesee ikke kun det kristne Vesteuropa, men også Byzants, den jødiske og den islamiske middelalder. Det viser sig f.eks. i udvalget af personligheder, der får en kort biografi. Lexikonet består ikke kun af omfangsrige afhandlinger under de enkelte stikord, men vil også meddele grundlæggende data om et meget stort antal personer og enkeltfænomener på hver 10 til 15 linjer. Større afhandlinger, f.eks. Askese, bliver opdelt på et vesteuropæisk-kristent, et jødisk, og et islamisk afsnit – de tre åbenbaringsreligioner side om side. En anden mulighed bliver taget i brug f.eks. under Armut und Armenfürsorge: Efter en indledning om selve begrebet og fænomenet gennemgås særlige forhold i to specificerede områder. Det er måske en lille smule mærkeligt, at de to områder er jødedommen og Skandinavien, en disposition, der afslører, at man ser forholdene under et i hele det kristne Europa med undtagelse af Skandinavien, hvor det bliver fremført, at fattigforsorgen i princippet påhvilede familien (sp. 990). Her er det dog den i dette spørgsmål særdeles oplysende norrøne litteratur, der er årsag til særbehandlingen.

De danske og øvrige nordiske bidrag er endnu ikke ret talrige. Som stikord fremtræder enkelte danske byer, og norske historikere har fået lidt spaltepals til stikordet Bagler, væsentligt mere for Bergen, medens Ágrip ikke er beskrevet af en nordisk bidragsyder, heller ikke de nordiske forhold under det meget udførligt behandlede stikord Bauer, Bauerntum (sp. 1586–1589). Omend landskabslovene her bliver brugt som kilde til bondeforholdene i tidlig middelalder, fremgår det dog af henvisningerne, at senere bidrag skal behandle Danelag, Eid, Eriksgata, Flursysteme, Landskyld, Leding, Nachbarschaft, Odal, Thing, Wüstung – der skulle således blive mulighed for en skandinavisk indsats i følgende lexikonbind, hvis redaktionen udnytter de givne muligheder. Et af Danmarks største klostre, Antvorskov, er ikke kommet med som stikord – man må håbe på, at der er plads til Esrom, Sorø og Odense; i stedet er en nøgleartikel som Benediktiner, Benediktinerinnen særdeles udførlig, og her har Thelma Jexlev fået en spalte til at beskrive benediktinerne i Skandinavien. Geografiske områdestikords opbygning kan ses af f.eks. artiklerne Aragón og Bayern. Men mindst lige så væsentlige er de abstrakte begreber, der også fremtræder som særlige stikord: begrebet Acqutias; den litterære genre Autobiographie; retsbegrebet Besitz/ possessio med henvisning til kommende stikord Gewere – man erindrer sig her Ole Fengers behandling af begrebet *I være have* inden for rammerne af Middelalderbyprojektet for nylig;

Beschwörung i kult, folkemindeforskning og medicin. Enkelte stikord er blevet overordentligt opsamlende – Bauer er nævnt, Baukunst er et andet eksempel. Med sådanne indsatser, hvis betydning for helheden man bedre vil kunne overskue, når flere bind er udkommet, erhverver Lexikon des Mittelalters en egen profil. Dr. Harald Ehrhardt, der tegner en række bidrag af skandinavisk interesse, har uden tvivl gjort en stor indsats for at dække sin del af Europa, og man kan således med positiv forventning se frem til den fortsatte udgivelse, der foreløbig ser ud til at fortsætte i det fastsatte tempo.

Tore Nyberg

CHARLOTTE BLINDHEIM, BIRGIT HEYERDAHL-LARSEN & ROAR L. TOLLNES: Kaupangfunnene I. Norske Oldfunn XI. Oslo, 1981. 223 s. og 87 plancher + 2 foldekort.

De arkæologiske undersøgelser i Kaupang, Tjølling i Vestfold fra 1950 til 1967 er centrale i norsk vikingetidsforskning efter krigen. Nu er man så vidt, at den endelige publikation kan indledes med dette nydelige bind. Formålet med bogen synes at være todelt, dels en indledning til de følgende bind med afsnittet om Kaupangproblemets historie, dels en beskrivelse af topografien og en oversigt over den bebyggelseshistoriske baggrund i Vestfold og over Kaupangområdets gravpladser. Kapitel 1 beskriver de sunde, der har været farbare i vikingetid og de steder, hvor skibsdrag kunne have været placeret. Endvidere behandles historikernes beskæftigelse med Ottars reference til Skiringsal »port« en fra Jens Kraft i 1822 til P. A. Munch i 1850, der delte Kaupangproblemet op i handelsplads, helligdom og kongesæde. Arkæologien blev først trukket ind i 1834, egentlige gravninger foretaget 1867 og 1903. Hertil bruges 62 sider plus de to foldekort, der er gode, langt bedre end kortene i teksten. Forøvrigt er der i *Norwegian Archaeological Review* 15, s. 8–17 et udmærket resumé af problemerne.

En fremlæggelse af de gravfund, som fremkom fra 1842 til 1950 optager 23 sider og 87 plancher. Det gøres ved genstandsbeskrivelser – tegninger og fotografier; røntgenfotografier har afsløret meget nyt. Tegningerne er ikke altid lige konsekvente, snit mangler f. ex. på lerkar, klæberstenskar, en del sværdklinger og spydspidser. Det forekommer mig at være luksus, når klinknagler og klæbergryder gengives i fuld størrelse og hvæssesten i 3:4. Til genstandsbeskrivelserne er knyttet kapitlerne 3–6, hvor de enkelte gravpladser topografi, gravskikke og sammenhænge diskuteres. Disse kapitler optager 117 sider og er ikke lige nemme at gå til. Der er indlagt vidtgående diskussioner af ligbrænding, bådgravskik, mands- og kvindegravsforholdet, importsager, datering af de enkelte typer o.s.v. Meget af det vil nok vise sig at skulle revideres, når gravfundene fra forfatternes udgravninger mellem 1950 og 1974 bliver bearbejdet, og det kan diskuteres, hvor nødvendigt det var med flere af disse afsnit inden denne bearbejdning var afsluttet. Det fremgår, at flere afsnit var færdige før 1978, og det er nok for længe de har ligget til trykning. En kraftig stramning af disse afsnit ville have gavn.

Nu må man håbe, at de følgende bind med det nye og ganske anderledes veldokumenterede fundstof ikke lader vente for længe på sig. Der er store problemer ved forholdet mellem de mange grave og selve Kaupangen, som man spændt venter bearbejdet. Det er altid vigtigt at få ryddet op i gammelt kildemateriale, men balancen mellem kildeudgivelse og kildebehandling er svær. Iøvrigt har Charlotte Blindheim netop skrevet en oversigt over norsk vikingeforskning, hvori hun næsten skamroser dansk forskning i et forsøg på at ruske op i sine landsmænd (*Norwegian Archaeological Review* 15, 1982, s. 1–7). At hun ikke selv har siddet med hænderne i skødet er Kaupangundersøgelsen – og dette bind – bevis for.

Henrik Thrane